

22 Ιουλίου 2014

Οι πληγές του ταραγμένου 20ου αι.για το αγιορείτικο κρασί

/ [Πεμπουσία](#)· [Ορθοδοξία](#)-[Πολιτισμός](#)-[Επιστήμες](#)

Τον ενθουσιασμό των αγιορειτών για την απελευθέρωση από τους Τούρκους το 1912, μετά από 488 χρόνια Οθωμανικής εξουσίας, διαδέχθηκε η αμηχανία. Οι μονές, αλλά και τα μετόχια τους εκτός Όρους, λειτούργησαν όλους αυτούς τους αιώνες σαν θεματοφύλακες της ελληνικής κληρονομιάς. Ο ρόλος αυτός χάνεται και αυξάνονται η φόβοι για την αυτονομία του Άθω.

Φωτ.: Άρης Φωτιάδης

Τα επόμενα χρόνια δεν είναι οι Βαλκανικοί πόλεμοι και ο Α΄ Παγκόσμιος που απλώνουν απειλητικά σύννεφα πάνω από τα αγιορείτικα αμπέλια αλλά η καταστρεπτική φυλλοξήρα. Η ασθένεια που ξεκίνησε από τη Γαλλία γύρω στα 1860 και επεκτάθηκε και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Στην Ελλάδα το πρώτο κρούσμα εμφανίζεται στην Πυλαία της Θεσσαλονίκης το 1898. Από κει σταδιακά εξαπλώνεται σε όλη την Μακεδονία και αφανίζει τα πάντα. Γύρω στο 1912-13 τα αμπέλια του Αμύνταιου, το 1918 της Γουμένισσας, το 1923 καταστρέφει τον ιστορικό αμπελώνα της Σιάτιστας.

Στο Περιβόλι της Παναγιάς δεν έχουμε σαφή στοιχεία πότε εμφανίζεται η φυλλοξήρα. Πιθανά μετά το 1924-25. Ίσως άργησε και λόγω της γεωγραφικής απομόνωσης του Άθω. Ο μοναχός Ευλόγιος Κουρίλας ο Λαυριώτης αναφέρει ότι το 1924 επισκέφθηκε τη Λαύρα ο μυστικοσύμβουλος του βασιλιά Καρόλου της Ρουμανίας Ντραγκομίρ Ντιμιτρέσκου και δοκίμασε το λευκό κρασί από το κελλί των Αμαλφηνών. Του άρεσε τόσο που η ρουμάνικη αυλή προμηθευόταν κάθε χρόνο απ αυτό. Αν η χρονολογία είναι σωστή, η ασθένεια δεν είχε εμφανιστεί ακόμα. Όμως γύρω στο 1930 η Μονή Μεγίστης Λαύρας με τους πλούσιους αμπελώνες αναγκάζεται να αγοράζει κρασιά από τη Λήμνο, τη Σκόπελο και άλλα γειτονικά

νησιά γιατί δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες της ούτε από τα δικά της αμπέλια ούτε από τη Μακεδονία.(1) Ο μοναχός Κουρίλας το 1934 μιλά για πλήρη εγκατάλειψη των αμπελώνων της μονής και για μείωση της μερίδας του κρασιού. Το '33 μάλιστα αναφέρει ότι οι μοναχοί σχεδόν το είχαν στερηθεί ενώ ο αμπελώνας του κυρ Ησαίου που κάποτε έβγαζε 300-400 φορτία σταφύλια έδινε το '34 μόνο 40-50.

Την ίδια πορεία ακολουθούν όλα τα αγιορείτικα αμπέλια.

Η φυλλοξήρα όμως εκτός από τη μεγάλη καταστροφή έφερε και ποιοτική υποβάθμιση στον Μακεδονικό αμπελώνα. Μεταξύ 1923-30 εισήχθησαν ποικιλίες από τη Γαλλία αλλά και τη Βουλγαρία που αλλοίωσαν την ποικιλιακή σύνθεση των αμπελώνων.

Στο Άγιον Όρος όπως και στην υπόλοιπη Χαλκιδική καλλιεργούνταν από την αρχαιότητα η ερυθρή ποικιλία Λημνιό. Ήταν η Λημνία άμπελος, που αναφέρει ο Αριστοτέλης αλλά και ο Πολυδεύκης στο Ονομαστικόν. Η καλλιέργειά της είχε έρθει από τη Λήμνο και προ φυλλοξήρας αποτελούσε το 90% της παραγωγής στη Χαλκιδική.

Στο Όρος μετά την καταστροφή επεκτείνεται η καλλιέργεια των Τζωρτζίτικων ή Γεωργιανών, μια ποικιλία αμπέλου που έφεραν από τη Γεωργία οι καλόγεροι του Ρώσικου μοναστηριού. Το επίσημο όνομά της είναι Τζαμπέλα, είναι ανθεκτική στις ασθένειες της ευρωπαϊκής αμπέλου και δεν θέλει ιδιαίτερη φροντίδα. Το κρασί βέβαια που έδινε ήταν χαμηλής ποιότητας.(2) Ο μοναχός Κουρίλας αναφέρει: «τα Τζουρτζίτικα εισάχθηκαν πρώτα στα ρώσικα κελιά, που στερούνταν καλών περιοχών. Τα φύτεψαν σε αλλεπάλληλες κρεβατές και κατακυρίευσαν το Όρος.... καρπίζουν υπερβολικά και ευωδιάζουν υπερβολικά. Γι αυτό τα σταφύλια τους είναι αποκρουστικά, λιγότερο το κρασί, που το ενώνουν με εγχώριο για να γίνεται ευχάριστο». Οπότε η καλλιέργειά των Τζωρτζίτικων ίσως ξεκίνησε προ φυλλοξήρας.

Η δεύτερη πληγή στα ταραγμένα αυτά χρόνια ανοίγει το 1922. Μετά την Μικρασιατική καταστροφή η κυβέρνηση επιτάσσει όλα τα μετόχια των μονών σε Μακεδονία, Θράκη και νησιά για να στεγάσει τους πρόσφυγες. Δίνει βέβαια 3 εκ. δραχμές σαν ετήσιο επίδομα που όμως εξανεμίζεται από τον πληθωρισμό και την υποτίμηση. Το 1932 τα μετόχια απαλλοτριώθηκαν και οι μονές έχασαν το σημαντικότερο εισόδημά τους.

Οι πρόσφυγες έφεραν ποικιλίες αμπέλου που καλλιεργούσαν στα μέρη τους. Το Μοσχάτο Αλεξανδρείας εξαπλώνεται στη Μακεδονία, τα νησιά και στο Άγιον Όρος.

Στον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο ο Άθως είναι ένα από τα σημεία διαφυγής των συμμάχων και πολλές μονές πρόσφεραν στέγη σε φυγάδες.

Στη διάρκεια του Εμφύλιου τα αγιορείτικα αμπέλια δοκιμάστηκαν άλλη μια φορά. Οι χωρικοί οδηγούσαν στον Άθω τα κοπάδια τους για να τα προφυλάξουν από τους αντάρτες. Πάνω από 70.000 ζώα, κυρίως κατσίκες, πέρασαν απ το Περιβόλι της Παναγιάς. Το 1949 απομακρύνθηκαν αλλά η καταστροφή από τη βόσκηση επί τόσα χρόνια ήταν τεράστια.

Ο οικονομικός μαρασμός των μονών προκαλεί μείωση του μοναχικού πληθυσμού. Ο αριθμός των μοναχών που το 1903 είναι 7.432 το 1971 φτάνει μόλις τους 1.145. Οι περισσότεροι αδερφοί είναι γέροι και δεν μπορούν να εργαστούν, πόροι δεν υπάρχουν για να προσλάβουν εργάτες. Τα κτίρια ερημώνουν, οι αμπελώνες γίνονται άγονο έδαφος και οι γέροντες ελπίζουν σ ένα θαύμα. Αυτό που θα δώσει ξανά ζωή στο Περιβόλι της Παναγιάς, θα κάνει τα αμπέλια να ξανανθίσουν και τα κελάρια να γεμίσουν κρασί. Λίγα χρόνια αργότερα το θαύμα είναι ορατό χάρη στη δύναμη νέων μοναχών που επανδρώνουν τις μονές. Ήρθαν να μαθητεύσουν δίπλα στους χαρισματικούς πατέρες αλλά τα νιάτα, η όρεξη κι η μόρφωσή τους έφεραν την άνοιξη στον ευλογημένο τόπο.

1. Β. Λογοθέτης, «Γνώσεις επί της αμπελοοινικής εξελίξεως στη Β. Ελλάδα και τα νησιά του Αιγαίου». Επιστημονική επετηρίδα της Γεωπονικής και Δασολογικής Σχολής. τ. 22 1980
2. Στ. Κουράκου, «Ιστορία του ελληνικού κρασιού» Σαντορίνη 1990, ΕΤΒΑ 1992